

Waar omwegen toe leiden

Deze briefkaart, met een afdruk van het machinestempel **LWOW a 7.1.32 ZAPIZ SIE NA CZLONKA L.O.P.P.** werd verstuurd van Lwów in Polen naar Graz in Oostenrijk (afb. 1). Omdat de geadresseerde niet meer op het aangegeven adres woonde, maar naar Nijmegen was verhuisd, werd de kaart vanuit Graz doorgestuurd. Zie het vertrekstempel **GRAZ 1 * 4h * 11.1.32**. De nieuwe bestemming was "Cranenburg am Niederrhein / Deutschland" (stempelafdruk in paars), waar de geadresseerde vermoedelijk een postbus had. Prof. dr. Wilhelm Kosch was van 1923 tot 1949 hoogleraar Duitse letterkunde aan de Katholieke Universiteit in Nijmegen.

De stad Lwow

In de jaren 1772, 1793 en 1795 verdeelden de naburige mogendheden Rusland, Pruisen en Oostenrijk geleidelijk het al meer dan 120 jaar oude Pools—Litouwse Gemenebest onder elkaar, zodat er van 1796 tot het einde van de Eerste Wereldoorlog in 1918 geen soevereine Poolse staat meer bestond. In 1772 kwam de stad **Lemberg (Lviv / Lwów)** onder Oostenrijks bestuur (afb. 2). De stad bloeide onder de Habsburgse heerschappij: als Lemberg, de hoofdstad van het kroonland Galicië-Lodomeria, werd het een van de belangrijkste steden van het Habsburgse rijk.

In 1784 gaf keizer Joseph II de stad een universiteit waar onderwijs in vier talen werd gegeven. Deze Universiteit van Lwów was, samen met de Jagiellonen-Universiteit in Krakau, belang-

Afb. 2 Stempel van Lemberg / Lwów uit de Oostenrijkse periode

Afb. 1 Briefkaart vanuit Lwów naar Cranenburg via Graz

rijk voor de heropleving van de Poolse cultuur in de 19e eeuw. Ook ontstond op de universiteit het Oekraïense nationalisme.

In 1918 viel Oostenrijk-Hongarije uit elkaar. De stad werd uitgeroepen tot hoofdstad van het onafhankelijke westen van Oekraïne, maar uiteindelijk werd de stad weer Pools als Lwów. Het toenmalige Lwów was ook in die Poolse tijd een metropool: er woonden 318.000 mensen (1939). Een derde van hen waren Joden, ongeveer 60% Polen en 7% Oekraïners. De stad bleef Pools totdat de Sovjet-troepen binnenvielen in september 1939 als gevolg van de geheime overeenkomsten van het Molotov-Ribbentrop-pact. De Duitsers vielen op 22 juni 1941 de Sovjet-Unie binnen (Operatie Barbarossa) en bezetten de stad van 1941 tot 1944.

Machinestempel L.O.P.P.

De tekst **ZAPIZ SIE NA CZLONKA L.O.P.P.** in het vlagstempel betekent: **REGISTREER U ALS LID VAN DE Liga Obrony Powietrznej i Przeciwwa-**

zowej (Verbond ter verdediging tegen lucht- en gasaanvallen).

De L.O.P.P. was een particuliere organisatie die werd opgericht door Poolse burgers na de Pools-bolsjewistische oorlog van 1920/1 en die in 1939 twee miljoen leden had. Zoals de naam doet vermoeden, moest de organisatie de autoriteiten ondersteunen bij de organisatie van luchtverdediging en de luchtvaart in het algemeen helpen ontwikkelen, ook op het gebied van luchtsporten (bijv. zweefvliegen).

Overigens werd destijds in Polen verwacht dat de Duitsers bij oorlog de steden met gas zouden aanvallen, vandaar die lucht- en gasverdediging. De organisatie werd erkend door de autoriteiten en werkte ook samen met overheidsinstanties, bijvoorbeeld bij de financiering van de ontwikkeling van vliegtuigen en de opleiding van piloten. De organisatie beheerde verschillende vlieg scholen en weerobservatiestations. Zonder de L.O.P.P. zou de luchtvaartindustrie in Polen zich niet zo snel hebben ontwikkeld. Wat weinigen weten, is dat Polen in de jaren dertig zelfs vliegtuigen exporteerde.

Er werden door de organisatie zegels verkocht die geen frankeerwaarde hadden (afb. 3).

De afzender: Wanda Blankenheim

De tekst op de achterkant van de kaart luidt:

Afb. 3 Zegels van de organisatie L.O.P.P.

Lwow, 7.I.1932.

Sehr geehrter Herr Professor!

Verzeihen Sie mir bitte, das meine Arbeit noch nicht in Ihren Händen ist. Ich hatte viel Pech seit September und war wochenlang krank. Nun bin ich schon dabei, das Artikel ins reine zu schreiben, in einigen Tagen kann ich ihn zuschicken. Hoffentlich ist es noch nicht zu spät. Ich ware untröstlich, desto mehr, da es nicht meine schuld ist. Nochmals vielen Dank für Ihre große Freundlichkeit. Mit besten Grüßen verbleibe ich hochachtungsvoll,

Wanda Blankenheim

Wanda Ladniewska-Blankenheimowa (geboren in 1905 in Lwów, overleden op 22 juli 1995 in Parijs) was een Poolse kunstenaar en beeldhouwer van Joodse afkomst.

De kunstenaar werd geboren in een familie van geassimileerde Poolse joden uit een klein stadje in de grensgebieden. Samen met haar man, de ingenieur Stefan Blankenheim, werd ze opgesloten in Auschwitz-Birkenau en in het subkamp Rajsko. 1)

Afb. 4 Symbolische grafsteen in Krakau / Kraków

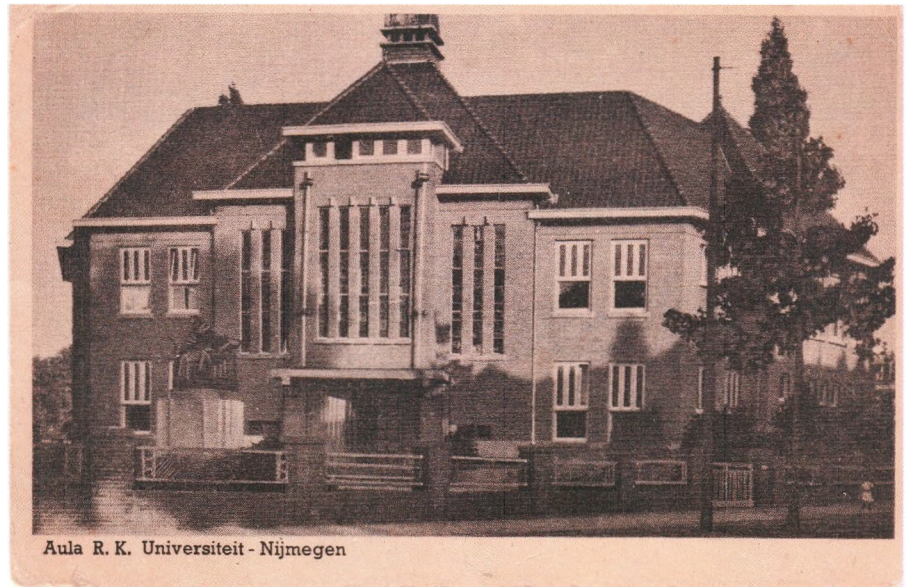
Ladniewska verhuisde in 1946 naar Frankrijk en bleef daar tot haar dood in 1995. Haar symbolische grafsteen (afb. 4) bevindt zich op de joodse begraafplaats in Krakau, en haar as werd op verzoek van de kunstenaar verstrooid op de begraafplaats Pere Lachaise in Parijs.

Ladniewska kreeg een gedegen vooroorlogse opleiding, die haar uitstekende taalvaardigheid en algemene eruditie bezorgde. Ze bewoog zich gemakkelijk in het milieu van zowel Poolse als Franse intellectuelen, zoals blijkt uit haar goede relatie met Tadeusz Boyeleski. Ze studeerde ook tekenen, beeldhouwen en kunstgeschiedenis - het is echter niet zeker of dat in Lwów of Parijs plaatsvond. Ze heeft verschillende keren geëxposeerd in Europa: in Straatsburg, Frankfurt, Londen en Ravenna. Ze werd vooral geassocieerd met de beroemde Lambert Gallery in Parijs, gerund door Zofia en Kazimierz Romanowicz - van 1963 tot 1984 werden haar werken daar regelmatig getoond in collectieve en solotentoonstellingen. In de jaren 1948-89 werd de kunstenaar verschillende keren uitgenodigd om deel te nemen aan de Parijse kunstsalons. Ze nam ook deel aan de eerste Europese triennale voor beeldhouwkunst, die in 1978 in Parijs plaatsvond. Ze maakte verschillende soorten medailles en medaillons, onder meer voor de Franse Munt en het Poolse Lyceum in Parijs.

De geadresseerde: Wilhelm Kosch

Wilhelm Franz Josef Kosch (geboren op 2 oktober 1879 in Drahan in Moravië, † 20 december 1960 in Wenen) was een Oostenrijkse literatuur- en theaterhistoricus en lexicograaf. De "Deutsche Literatur-Lexikon", die hij op

richtte en later meerdere keren vernieuwde, werd internationaal bekend, meestal kortweg "Kosch" genoemd. Wilhelm Kosch studeerde eerst rechten in Wenen, daarna Duits, geschiedenis en kunstgeschiedenis in Breslau en bij August Sauer in Praag, waar hij in 1903 zijn doctoraat in de filosofie behaalde met het proefschrift "Adalbert Stifter und die Romantik". In 1905 werd hij buitengewoon hoogleraar "Duitse literatuurgeschiedenis" in Freiburg im Üechtland 2) en in 1911 in Czernowitz in Bukowina. Na het einde van de Eerste Wereldoorlog en de val van de Oostenrijks-Hongaarse monarchie in 1918 moest hij Czernowitz verlaten en ging aanvankelijk als gasthoogleraar naar de Montanuniversität in Leoben (Steiermark, Oostenrijk). Van 1923 tot aan zijn emeritaat in 1949 was Kosch hoogleraar "Hoogduitse letterkunde, met name van de nieuwere tijden" aan de Katholieke Universiteit in Nijmegen (afb. 5). Hij woonde op verschillende adressen in Nijmegen: van 1923 tot 1930 op Berg en Dalseweg 170, daarna tussen 1930 en 1933 op Berg en Dalseweg 172, in 1933 en 1934 op Sint Annastraat 18, in 1935 op Berg en Dalseweg 282 en daarna tot 1949 op Berg en Dalseweg 296. 3)

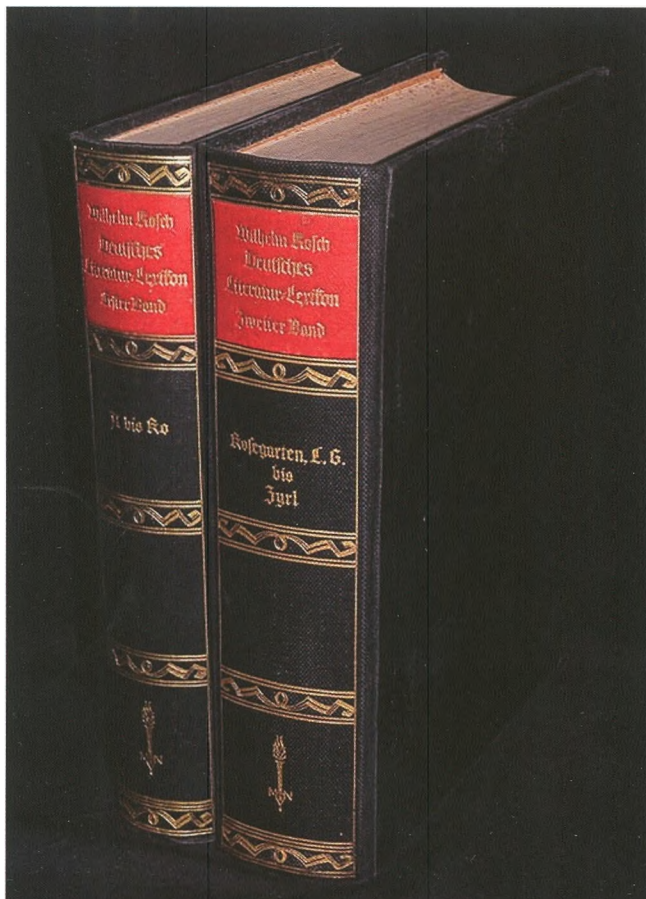

Afb. 5 Ansichtkaart Aula van de R. K. Universiteit Nijmegen aan de Bijleveldsingel

In 1949 verhuisde hij naar de Herren-gasse 5 te Wenen en wijdde zich verder aan zijn projecten in lexiconstudies (afb 6).

Hopelijk inspireert dit andere leden om ook eens een artikel te schrijven over een bepaald document uit hun verzameling.

Jan G. Op den Camp

Afb. 6 Deutsches Literatur Lexicon van Koch

Noten

- 1 .Het verhaal van leven gedurende de Tweede Wereldoorlog is beschreven in het boek 'The house of Margie, the Oxymoron Factory 4: a post-Holocaust memoir' van Frank Stiffel.
- 2 .Om het te onderscheiden van de Duitse stad Freiburg im Breisgau, wordt de Zwitserse stad Fribourg in het Duits bij voorkeur Freiburg im Üechtland genoemd. Leoben is een stad in de Oostenrijkse deelstaat Steiermarken.
- 3 .Deze informatie kwam per email van de Radboud Universiteit, Faculteit der Letteren.